

למעשה

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

מה החידוש שכוחו של יעקב גדול

ויגש יעקב ויגל (כ"ט י) וברש"י 'כאדם שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית להודיעך שכוחו גדול'. וצ"ב איזה שבח יש בזה ליעקב שכוחו גדול והיה גיבור, ומה באה התורה ללמדנו בזה.

אלא הביאור בזה וכן ראיתי שכתב ליישב הרב אליהו ברוך פינקל בספרו משלחן ר' אליהו ברוך פינקל (עמ' קכב) ונראה דמעלה גדולה בנקיותו של יעקב למדנו בזה, דהנה בסוף הפרשה (להלן לא ו) כתיב שאמר יעקב לרחל ולאה 'זאתנה ידעתן כי בכל כחי עבדתי את אביכן'. ומכאן אנו למדים עד היכן הוא בכל כחי שהוא כל כחו של יעקב דייקא, והודיענו שכחו גדול עד מאד, ואע"פ שכחו גדול הרבה מאוד משאר רועים, שהם אינם יכולים לבדם לגול את האבן כלל, ואילו יעקב מעבירו כאדם שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית, וא"כ היה יכול לפטור עצמו אם יעבוד אצל לבן באופן השוה לכל כחם של שאר אינשי, אולם עם כל זה עבד יעקב בכל כחו הגדול שלו.

ולמדים מזה גם הלכה לדינא, וכמבואר ברמב"ם סוף הלכות שכירות פועלים, וז"ל 'וכן חייב [הפועל] לעבוד [את הבעה"ב] בכל כחו שהרי יעקב הצדיק אמר 'כי בכל כוחי עבדתי את אביכן' עכ"ל, הרי מבואר ברמב"ם שלמדים מיעקב אבינו את החיוב של כל פועל לעבוד בכל כחו, ומעתה י"ל דזהו דקמ"ל קרא הכא, דאף שהיה יעקב כחו גדול מ"מ לא עבד כשאר פועל בשוק, ומינה נשמע לדינא דאפילו פועל שכחו רב מאד חייב לעבוד בכל כחו ולהמתבאר כל זה בכלל כוונת הרמב"ם, שיש חיוב לפועל לעבוד בכל כחו שלו, ואין יכול לפטור עצמו בחשבונות שכחו גדול משאר פועלים. עכ"ד.

ויש להוסיף עוד מה שמוכר במדרש (בר"ר ע"ט) 'ויבא גם אל רחל ויאהב גם את רחל מלאה וגו' (בראשית כ"ט, ל), אמר רבי יהודה בר סימון בנהג שבעולם פועל עושה מלאכה עם בעל הבית שתים ושלוש שעות באמונה ובסוף הוא מתעצל במלאכתו, ברם הכא מה הראשונות שלמות אף האחרונות שלמות, מה הראשונות באמונה אף האחרונות באמונה. ואת כל זה עשה יעקב אבינו עם כוחו הגדול הרי לנו מושג עד כמה היתה לו נקיות הדעת.

ועוד שלא תחשוב שהסיבה שיעקב אבינו הלך ללמוד מפני שלא היה כוחו גדול ובלית ברירה הוא הלך ללמוד כמו שיש נהגו אלא כוחו היה גדול ומרצנו ושמחתו הוא הלך ללמוד.

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכי הישיבות – "בית יוסף" קרית פוניבו

עד כמה גדול כוחה של התפילה

כתוב במדרש (ב"ר ב) 'דבר אחר (תהלים קמה, יד): סומך ה' לכל הנפלים, אלו העקרות, שהם נופלים בתוך בתיהם. (תהלים קמה, יד): וזוקף לכל הכפופים, כיון שהקדוש ברוך הוא פוקדן בבנים הן נזקפות. תדע לך שכן לאה שנזקפת הבית היתה וכיון שפקדה הקדוש ברוך הוא נזקפה, הדא הוא דכתיב: וירא ה' כי שנואה לאה, כי שנואה לאה שעשתה כמעשה השנואים, [שהיתה אמורה לשונא], שכך היו התנאים שיהא גדול נושא לגדולה והקטן נושא לקטנה, והיתה בוכה ואומרת יהי רצון שלא אפול בחלקו של רשע.

אמר רב הונא קשה היא התפלה שבטלה את הגזרה, ולא עוד אלא שקדמה לאחותה, והיו הכל סונטין בה, מפרשי ימים היו סונטין בה, מהלכי דרכים היו סונטין בה, אף הגתיות מאחורי הקורים היו סונטין בה והיו אומרים לאה זו אין סתרה כגלויה, נראה צדקת ואינה צדקת, אלו היתה צדקת לא היתה מרמה באחותה. רבי חנין בשם רבי שמואל בר רבי יצחק אמר, כיון שראה אבינו יעקב מעשים שרמה לאה באחותה, נתן דעתו לגרשה, וכיון שפקדה הקדוש ברוך הוא בבנים, אמר לאמן של אלו אני מגרש, ובסוף הוא מודה על הדבר, הדא הוא דכתיב (בראשית מז, לא): וישתחו ישראל על ראש המטה, מי היה ראש מטתו של אבינו יעקב לא לאה. ורחל עקרה, אמר רבי יצחק, רחל היתה עקרו של בית, כמה שנאמר: ורחל עקרה, עקרה רחל.

וצ"ב מה צריך להשמיענו שהיו הבריות סונטין בה 'והיו אומרים לאה זו אין סתרה כגלויה, נראה צדקת ואינה צדקת, אלו היתה צדקת לא היתה מרמה באחותה', מה השיכות שיש בזה לתפילה

אלא למרות שלכאן אם ה' יענה לה יהיה חילול ה' שיאמרו שהוא עושה ניסים למי שאינה צדקת 'והיו אומרים לאה זו אין סתרה כגלויה, נראה צדקת ואינה צדקת, אלו היתה צדקת לא היתה מרמה באחותה', מ"מ ה' עשה לה נס מכח התפילה.

חדש ניתן לשמוע את שיעורי הרב פנחס זרביב שליט"א בקול הלשון 0722741111

מה הסיבה שבר"ה נפקדה שרה רחל וחנה בר"ה יצא יוסף מבית האסורין בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים

כתוב בגמ' (ר"ה יא.) שבר"ה נפקדה שרה רחל וחנה בר"ה יצא יוסף מבית האסורין בר"ה בטלה עבודה מאבותינו במצרים וצ"ב למה נפקדו רק ביום הזה.

אלא מבאר בדרש דוד (עמ' ס) בשרה מצינו שאמרה לאברהם אבינו (בראשית טז ה): 'חמסי עליך', ופירשו במדרש (לקח טוב בראשית פט"ז סי' ה), ששרה התאוונה על כך שאברהם לבדו זכה להפקד בישמעאל, בזכות תפילתו: 'זאנכי הולך עירי' (שם טו ו), ולא אמר: 'זאנחנו הולכים עירי', ואילו היא שלא הוזכרה בתפילתו - לא זכתה לפרי בטן, ונמצא שירעה שאין לה אל מו לפנות אלא אל הקב"ה שיושיעה, ולפיכך נפקדה.

וכן מצינו ברחל, שיעקב אבינו אמר לה (שם ל ב): 'התחת אלקים אני אשר מנע ממך פרי בטן', ופירש רש"י 'ממך מנע ולא ממני', ודבר זה גרם לה שתהיה תפילתה מעומק הלב. כמו שכתב הרמב"ן (שם א): 'הנה הצדקת בראותה שלא תוכל להסמך על תפלת יעקב, שבה להתפלל על עצמה אל שומע צעקה, וזהו 'וישמע אליה אלוקים' (שם כב), כלומר, הטעם שזכתה רחל להפקד בבן רק לאחר שחרה בה אפו של יעקב, היה משום שבאותה שעה נוכחה רחל לראות שלא תוכל להסתמך על תפילתו של יעקב, ועל כן התפללה בעצמה. ודווקא לקול תפילתה של רחל שמע השי"ת, וכפי שנאמר: 'וישמע אליה אלוקים' - ולא לקול תפילתו של יעקב, שכן באותה העת היתה תפילתה תפילה שלימה, מעומק ליבה, ועל כן היה בכוח בטחונה ותפילתה להושיעה

וכך ביאר המלבי"ם (שמואל א ט) מדוע נפקדה חנה באותה שנה דווקא, מפני שעד אותה עת, סמכה חלנה ובטחה אף בתפילותיו של בעלה על כן לא היו תפילותיה בשלימות הבחינה של 'ינפלה נא ביד ה'', אולם כאשר ניהמה אלקנה בעלה ואמר לה (שם, ח): 'חנה למה תבכי, הלוא אנכי טוב לך מעשרה בנים', והשתדל לרצותה שתשלים עם מצבה ולא תבכה, הבינה כי לא תוכל עוד לסמוך על תפילתו, שכן הוא כבר נואש מן הרחמים, ומעתה אין הדבר תלוי אלא בה עצמה, בכוח בטחונה ותפילתה. מטעם זה נאמר מיד לאחר מכן (שם י): 'והיא מורת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבכה', שכן התפילה שהתפללה חנה באותה שנה, היתה מתוך הכרה כי אין ישועתה תלויה אלא בה ובתפילתה, וכיון שהיתה תפילה זו מתוך ציפה לישועת ה', הועילה להנה והושיעתה.

מעתה תתבאר היטב השייכות בין פקידותיהן של שרה, רחל וחנה, ובין יציאתו של יוסף מבית האסורים, שכן יציאתו של יוסף היתה לאחר שנתיים ימים מעת שיצא שר המשקים לחפשי, וכבר ידע יוסף כי שר המשקים שכח אותו, ולא יזכירוה עוד לפני פרעה, וכפי שאמרו במדרש (בראשית רבה פט ג): 'אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו' (תהלים מ ה), זה יוסף, 'ולא פנה אל רהבים', על ידי שאמר לשר המשקים 'זכרתי והזכרתני' ניתוסף לו שתי שנים'. נמצא אם כן, שרק אחרי שעברו שנתיים ימים, וכבר נתייאש מעזרת בשר ודם לגמרי, ואף שר המשקים שכח אותו, השליך יוסף את כל ייבו על הקב"ה, וכיון שעשה כן, ולא פנה אל תקוות בשר ודם, זכה בראש השנה לישועת ה', ויצא מבית האסורים.

כיוצא בזה מצינו בבני ישראל במצרים, שנאמר (שמות ב, כג): 'ויהי בימים הרבים ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויצעקו ותעל שועתם אל האלקים', שלכאורה יש להבין, מדוע דוקא כשמת פרעה זעקו בני ישראל להשי"ת ונושעו, ומדוע לא עשו זאת קודם לכן. וביאר רבי איצ"ל מוולאז'ין (פה קדוש שמות שם), שכל עוד היה פרעה חי, היתה עדיין תקוה כל שהיא בליבם של בני ישראל, שכאשר ימות פרעה תתבטל גזירת השיעבוד בדרך הטבע, ועל כן לא תלו לגמרי את כל ייבם ותקותם בהשי"ת, אולם משראו שגם אחרי מות פרעה עדיין משועבדים הם כמקודם, הבינו כי אין להם על מי להישען אלא על אביהם שבשמים, ועל כן זעקו וזעקה שלימה והתפללו מתוך ליבם, ללא פגם וללא פניה, ומשום כך נושעו. עכת"ד

אך עדין צ"ב לכאן שכל מה שקרה אינו קשור לזמן עצמו והוא רק במקרה קרה באותו זמן וצריך לומר שאם זה לא היה בר"ה אפ"ה הם לא היו נושעים כי רק שנה שרשה בתחילתה מתעשרת בסופה אבל לאחר מכן הפסידו את ההזדמנות וכמו שביארנו במק"א בארוכה.

ור' חיים שמואלביץ זצ"ל ביאר שזה הסיבה שהמרגלים בשנה האחרונה שלהם ניצלו כיון שהיתה תפילתם מעומק הלב שידעו ששוב הם וודאי ימותו שכל שנה היה להם ספק אולי הם לא ימותו משא"כ בשנה האחרונה וזה התפקיד להרגיש ששוב דבר אינו בטוח

וילך ראובן בימי קציר חיטים וימצא דודאים בשדה (ל' יד) וברש"י להגיד שבחם של שבטים שעת הקציר היה לא פשט ידו בגזל להביא חיטים ושעורים אלא דבר הפקר שאין אדם מקפיד בו וצ"ב מה החידוש שאינו גזלן, (ובהם נהגה)

אלא באה התורה לחדש שעל כל פעולה קטנה יש שכר, וכמו שמוצאים בחז"ל הרבה שכר עצום ונורא על תנועה כל דהו של האדם:

עה"פ 'זירא ה' כי סר לראות' איתא במד"ר (שמות פ"ב אות ו') ר' שמעון בן לקיש אמר הפך פניו והביט. ובגמ' ברכות דף ז' בשכר ויסתר משה פניו זכה לקלסתר פנים

וראה עוד בגמ' סנהדרין דף צ"ו ע"א כמה שכר גדול קיבל נבוכדנצר על ד' פסיעות שפסע לכבוד שמים לנו אין בכלל את הכלים להעריך ערך של מצוה וכן מסופר על אשת הגר"א שהיתה לה חבירה שביחד הם היו מסתובבות בעיר ואוספות צדקה והן הסכימו ביניהן שכאשר הראשונה מביניהם תמות תבוא לספר לחברתה מה שקורה עמה בעולם האמת. וכאשר הראשונה נפטרה היא באה בחלום לחברתה וסיפרה לה: את זוכרת שהלכנו פעם ברחוב ע"מ לאסוף צדקה וראיתי מישהי מעבר לרחוב וע"מ להתרימה נופתי לה עם היד. אך תדעי שעל אותו הגף היד אני זוכה לאורות ושכר אין קץ.

האיך יעקב הקדים להשקות לפני כל הרועים

'וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רובצים עליה כי מן הבאר ההוא ישקו העדרים והאבן גדלה על פי הבאר ונאספו שמה כל העדרים וגללו את האבן מעל פי הבאר והשקו את הצאן והשיבו את האבן על פי הבאר למקומה וכו' ויהי כאשר ראה יעקב את רחל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן אחי אמו' (בראשית כט ב-י)

וצ"ב א. משמע שמיד שיעקב הגיע הוא השקה את צאן רחל, ולמרות שרחל הגיעה אחרי הרועים, וכיצד יעקב אביו הקדימה לשאר הרועים שחיכו שם, וגזל את זמנם, והרי היא היה מדקדק בגזל עד כדי כך, שממונו חביב עליו מגופו, וחזר את כל הנהר בשביל פכים קטנים שיסגור ומפני שאין פושטים ידיהם בגזל (חולין צא. ורש"י בראשית לב כה).

ב. למה האריכה התורה לספר, שראה שלושה רועים, ושהייתה אבן גדולה, ושיעקב גלל אותה, שהתורה תספר מהחלק שפגש את רחל, שהרי דרכה של תורה לקצר 'שהרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה', כמבואר ברש"י (בראשית כד מב) 'אמר רבי אחא, יפה שיחתן של עבדי אבות לפני המקום מתורתן של בנים, שהרי פרשה של אליעזר כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא נתנו אלא ברמיזה' ומה יש בזה מיוחד שצריך להאריך.

אלא חידא מתורצת בחברתה, שהסיבה שהתורה האריכה לספר שכל הרועים חיכו שם, והיתה אבן גדולה ולא יכלו לפתוח, כדי לבאר למה יעקב לא חיכה לשאר הרועים, והקדים להשקות את צאן רחל ראשונה, וזה מכיון שהיתה אבן גדולה ולא יכלו לפתוח עד שיבואו כולם ונחשב שסגור כלפיהם ולא הפסידו במה שהקדים להשקותה, לכן יכל יעקב להקדים להשקות צאן רחל.

רואים עד כמה חשוב לה זמנו של יעקב אביו שבשביל זה נתן ה' בלב הרועים לכסות את הבאר באבן שזה גובל בטירחא מרובה, שכל יום צריכים לחכות בסבלנות, עד שכל הרועים יבואו. וכל זה כדי שיבוא יעקב ומיד יגלה את האבן מעל פי הבאר, וישקה מיד את צאן רחל וירווה זמן, ומפני שכל העולם נברא בכדי לסייע למי שלומד תורה רק שהם לא יודעים ולא מתכוונים בשביל זה.

הסיבה שהעביר את עיר הבירה לשושן – בשביל איש יהודי

וכן מצינו במגילת אסתר שכתוב (א ב) 'בימים ההם כשבת המלך אחשוורוש על כסא מלכותו'.

וצ"ב, א. מה החידוש שכתב 'כשבת המלך על כסא', הרי פשוט שכל מלך יושב על כסאו וכמו שלא כתוב אצל פרעה כשבת פרעה על כסא מלכותו.

ב. ועוד שדי היה לכתוב 'ויהי כשבתו', ולמה האריך וכתב 'כשבת המלך אחשוורוש'.

אלא בא לומר שדווקא אחשוורוש ישב, אבל שאר המלכים ישבו בכבל. והסיבה מבוארת בילקוט (תתרומו) ובתרגום השני, שהמלך את כסא המלכות של שלמה, שנעשה בחכמה למעלה מדרך הטבע, ורק שעל הכסא המקורי הוא לא יכל לשבת, שכבר פרעה נכה שבה הכסא באחת המלחמות והביאו מצרימה, וכשניסה לעלות עליו, הכישו הארי ונפל ממנו. ומאז לא העיזו עוד לעלות על הכסא הזה.

לכן אחשוורוש שהיה הדיוט שאינו בן מלך ורצה להראות שהוא מלך, עשה כסא כדוגמת הכסא ההוא, אך בלי כוונות הקדושה של שלמה המלך ע"ה וממילא לא היה חשש שיפול, האומנים לבניית הכסא נמצאו רק בעיר שושן שהיתה עד אז עיר קטנה ולא עיר הבירה, משהושלמה מלאכת בניית הכסא לאחר ג' שנים התברר שא"א להעביר את הכסא למקום אחר, לפי שהיה גדול מאד, הכנים הקב"ה במלך רוח שטות והעביר את עיר הבירה לשושן, כדי שיוכל לשבת על כסא מלכותו שנמצא בשושן, דבר זה נכתב כדי להראות גדלות השי"ת שהבין בזה הנס לבני"ו, לפי שמרדכי נמצא בשושן, כמו"ש 'איש יהודי היה בשושן' - שהיה כבר (הגר"א).

וכן מצינו בגמ' בע"ז (כ:) דלעת"ל נכנסת מלכות רומי לפני הקב"ה ואומר להם כמה עסקתם, אומרים רבש"ע הרבה שווקים תיקנו הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה, אמר להם הקב"ה שוטים שבעולם כל מה שעשיתם לצורך עצמכם עשיתם, עיי"ש. וצ"ב איך העיזו לומר שקר גמור לפני הקב"ה שיוודע הכל, וביותר ודאי שלא יקבל את דבריהם השקריים. ובגרי"ז על התורה (פרשת בראשית) פירש דבאמת הכל נעשה בשביל ישראל, ולכן אמר להם הקב"ה שוטים ולא שקרנים דלא הוי שקר, דכל מה שהקב"ה נתן להם כח ומחשבה לעשות, הוא בשביל ישראל, אלא כיון דכיוונו בבנייתם ותיקונם לדברים אחרים אינם מקבלים ע"ז שר, עיי"ש

וכן רואים מהמעשה שכאשר נסללה מסילת הברזל מפטרבורג שברוסיה לברלין, אמר אביו הגר"ח זצ"ל: הרי זה בשביל שבני ישיבה יוכלו להגיע בקלות לוואלוזין, שהרי כל מה שנעשה בעולם הכל נעשה בשביל התורה ולומדיה. וכך גם כאשר נסללה לפני שנים רבות המסילה הטרנס-סיבירית, שנבנתה בדם ועמל במשך עשרות שנים ע"י הצארים של רוסיה. סכומים עצומים הושקעו בבניית מסילה זו שחצתה את כל ערבות סיביר והגיעה עד לוולדיווסטוק השוכנת מול חופי יפאן במזרח הרחוק, מרחק של כעשרת אלפים ק"מ. רבים תמהו אז מהו ההגיון בבניית מסילה זו? התשובה לתמיהה זו ניתנה כאשר בני ישיבת מיר נמלטו מאירופה הבווערת לחוף מבטחים ביפן, והשתמשו ברכבת הנוסעת על מסילה זו. אז הובן להדיא כי כל המאמץ הגדול וההשקעה העצומה בבניית המסילה היתה כדאית, שכן היא שימשה לצורך הצלת ישראל העוסקים בתורה. (ילקוט לקח טוב בראשית עמ' ח)

הרב חיים בן המנו שליט"א

"ויזכור אלוקים את רחל ויפתח את רחמה" רש"י, זכר לה שמסרה סימניה לאחותה ושהייתה מצרה שלא תעלה בגורלו של עשו, שמא יגרשנה יעקב, לפי שאין לה בנים. זכה עם ישראל שהאבות כמו האמהות האצילו מרום קומתם הרוחנית והעניקו יציבות וחוסן רוחני לעם ישראל ולכל התקופות, בעבר בהווה ולעתיד, וכבר העיד על כך גדול נביאי אומות העולם בבואו לקלל את עם ישראל כאשר הוא נתקל בקשיים, הוא תלה זאת במעלת האבות והאמהות, וכך אמר בלעם הרשע "כי מראש צורים אראנו ומגבעות אשורנו" (במדבר כג') (ומסביר הוזה"ק: "אמר רבי יצחק מראש צורים אלו האבות הקדושים, ומגבעות אלו האמהות", שהם במעשיהם סללו לנו דרך בעבודת ה' ובעבודת המידות, ננסה בס"ד להעלות על נס נקודה מיני רבות בקומתה הרוחנית של רחל אמנו. יעקב יוצא בשליחות הוריו לחרוץ לברוח מחרבו של עשו ולבנות את בית ישראל, יעקב מגיע לחרוץ לאחר 14 שנות הכנה רוחנית בבית מדרשו של שם ועבר, בהם הוא חיזק את המערכת החיסונית הרוחנית שלו לקראת כניסתו לבית לבן הרמאי, יעקב מגיע לחרוץ שם הוא פוגש את רחל, רחל מספרת לו מי הוא אביה ושעליו להיזהר ממנו, משם ממשיך יעקב לביתו של לבן לא לפני שהוא מוסר סימנים לרחל, בבית לבן יעקב נשאל הגידה נא לי מה משמורתך השיב יעקב "אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה" (כט יח) יעקב כותב הוזה די ממוקד שאינו משתמע לשתי פנים כפי שכותב רש"י במקום כל הסימנים הללו למה? ומשיב, לפי שהיה יודע בו שהוא רמאי, א"ל אעבדך ברחל, ושמא תאמר רחל אחרת מן השוק? ת"ל בתך, ושמא תאמר אחליף ללאה שמה ואקרה שמה רחל? ת"ל הקטנה, ואעפ"כ לא הועיל לו שהרי רימאו, יעקב היה מוכן להקריב שבע שנים מחייו כדי לשאת את רחל, שבע שנים של עבודה מאומצת שעליהם הוא אמר "ביום אכלני חורב וקרח בלילה ותדד שנתי מעיני" (לא מ) ומאידך "ויהיו בעיני כימים אחדים באהבתו אותה" (כט כ). המדרש כותב שיעקב כמו כל חתן שלח מתנות וסבלנות לרחל ע"י לבן, אלא שהם הגיעו לידיים של לאה, ורחל רואה ועיניה כלות, אך אין היא מדברת על מנת לא לפגוע באחותה הגדולה, נחשוב לרגע על כך, שרחל מסוגלת לשתוק במשך שבע שנים רצופות, ולא לומר כלום לא ללאה לא לאביה ואף לא ליעקב. בסיום שבע השנים רואה רחל שמכינים את לאה לחופה, ומה מעניין שכאן היא כבר לא שותקת, אלא נוגשת ללאה ומוסרת לה את הסימנים שמסר לה יעקב לפני שבע שנים, וכל זאת היא עושה על מנת שאחותה לאה לא תתבייש, ובכך רחל מוותרת על שאיפת חייה להיות שותפה בבניית בית ישראל, ויותר מזה היא מכניסה את עצמה לסכנה, שהרי כעת היא יכולה ליפול חלילה בחלקו של עשו הרשע, מי שעליו נאמר (עובדיה א' יח) "ולא יהיה שריד לבית עשו" ובכך לאבד את העוה"ז ואת העוה"ב שלה, אך בסולם ערכיה של רחל הכל מתגמד מול העובדה שאחותה חלילה תתבייש. רבי ירוחם ממיר מחדד את מעלתה של רחל יותר בכך שהוא שואל איך יעקב לא חשש שמא רחל תמסור את הסימנים, ולמה הוא לא הזהיר אותה על כך? אולי בכך היה מבטיח את כניסת רחל לחופה? ומבאר, יעקב כלל לא העלה על דעתו אפשרות כזו, מאחר ואפשרות זו היא מעל הטבע. זכות שתיתקתה של רחל מתוך כוונה שלא לבייש את אחותה, עמדה לה ולכל עם ישראל. לה, כמו שכתוב "ויזכור אלוקים את רחל וישמע אליה אלוקים ויפתח את רחמה", מה זכר לה? ובאיזה כוח נשמעה תפילה ופעולה פעולה על טבעית? שמסרה את הסימנים לאחותה, זאת אומרת לולא שרחל התנהגה כך היתה נשאת כל ימיה עקרה ללא בנים, ואולי היה יעקב מגרשה ונופלת בגורלו של עשו, כלומר הויתור והשתיקה של רחל לא רק שלא היוקו לה אלא ההיפך הם חוללו את המהפך וזכתה להיפקד מעקרונה. ושמא נאמר אולי יעקב כעס על רחל, איך היא מוסרת את הסימנים, אומרת התורה לא רק שהוא לא כעס עליה ההיפך מעשה זה גרם לו להרבות אהבה על אחתה אותה, שכתוב) "כט" ל' ("ויאהב גם את רחל מלאה" מבאר המהר"ל ד"סקין שיעקב בצדקותו ובסולם ערכיו כאשר ראה מה שעשתה רחל שמסרה את הסימנים ללאה כדי שלא תתבייש, על מעשה אצילי זה נכנסה ביעקב אהבה יתרה לרחל, וזהו שכתוב ויאהב גם) לשון ריבוי" אל רחל מלאה, האות מס אינה מס היתרון אלא ציון סיבה ומקור. כאמור זכות זו של רחל עומדת עד ועד בכלל, כך מובא בפתיחת דא"כ שראש עם ישראל יצאו לגלות בשל מעשיהם, עמדו האבות וכל אחד בכוחו ניסה למנוע את הגזירה, ומענותיהם נדחו על הסף, אומר המדרש עד שקפצה רחל ואמרה את ענין מסירת הסימנים מיד אומר המדרש נתגלגלו רחמינו של הקב"ה ואמר: בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן, הה"ד "כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה כי איננו", והקב"ה משיבה "כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מודמעה שי יש שכר לפעולתך נאום ה' ושבו מארץ אויב ויש תקווה לאחריתך נאום ה' ושבו בנים לגבולם". ומה ששופך אור בהיר יותר על מעשיה ומידותיה התרומיות של רחל היא מה שקורה שנים לאחר מסירת הסימנים כאשר ראובן מוצא דודאים בשדה ומביאם הביתה רחל מבקשת מלאה מדודאי ראובן) הרמב"ן כותב שהדודאים סגולה לעקרנות) אומרת לה לאה "המעט קחתך את אישי ולקחת את דודאי בני" (ל טו) כל בר דעת מתקומם על אמירה זו ושואל מי לקח ממי, איך העזה לאה פניה, היעלה על הדעת לדבר כך? ומדובר באחת האמהות הקדושות? מובא בדעת זקנים לבעלי התוספות שהסימנים שיעקב מסר לרחל היו הלכות נידה, חלה, והדלקת הנר. ורחל כאשר לימדה את לאה את ההלכות היא לא אמרה לה כלל שאלו סימנים בנה לבין יעקב, אלא אמרה לה שההלכות הללו נחוצות מאוד לבניית בית ישראל, יוצא שלא כל ימי חייה כלל לא ידעה שרחל הקריבה משהו למענה, אבל לא רק לאה לא ידעה מסתבר שגם רחל לא העלתה על דעתה שהיא הקריבה משהו מיוחד, שהרי לאחר שנים שאין לה ילדים היא פונה ליעקב ואומרת לו הבה לי בנים אם אין מתה אנוכי, אומר לה יעקב "התחת אלוקים אנוכי אשר מנע ממך פרי בטן" ממך ולא ממני, לכן תתפללי את, שואלת רחל הרי זקנך אברהם התפלל על אשתו שרה, אמר לה יעקב, שרה הכניסה צרה לביתה את לאה, יכלה רחל לזעוק רבש"ע אני לא הכנסתי צרה לבתי? מי מסר את הסימנים לא אני? ומה רחל אומרת הנה אמת לפניך, היש קולמוס שיכול לתאר כזו אצילות? כאלו מידות? זהו שאמר בלעם מגבעות אשורנו אלו האמהות הקדושות שכל חייהם היה מסירות נפש על מידות בצורה טבעית ופשוטה. יהי רצון שזכותם תעמוד לכל עם ישראל שזוכה ויקוים בנו הפסוק שהובטח לרחל ושבו בנים - לגבולם כשהם במעשיהם בנים של ה', ונוכה לגאולה השלימה בקרוב אמן.

לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר "בינינו" - לחץ כאן
לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר תורת יוסף לחץ כאן
לצפייה והורדה בעלוני קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר של דרשו לחץ כאן